

стереження в побуті, праці, дитячих іграх, прогулянках, і звичайно ж, цілеспрямовано, через шкільні досліді, експерименти, екскурсії.

Висновки. Отже, вивчення педагогічної спадщини Л.М.Толстого свідчить, що педагог пропагував свободу в освіті, моральність у вихованні, безперервний розвиток. Міцність знань учених справедливо розглядав як один із найважливіших результатів правильного навчання та одну з практичних цілей освіти.

Визначення педагогом сутності принципу міцності знань, вимагає врахування часу, але містить багато цінного. Ідеї стосовно формування міцних знань, які використовував педагог у роботі в Яснополянській школі, за умови творчого використання можуть бути корисними в розробці сучасних наукових підходів.

Список використаних джерел

1. Арискин И.Т. Вопросы дидактики в творчестве Л.Н.Толстого // Толстой как педагог: Сб. Труд. ТГПИ им. Л.Н.Толстого. – 2002.

2. Баланюк Г.И. Вопросы прочного овладения знаниями в дидактических взглядах и педагогической практике Л.Н.Толстого. В кн.: Выдающиеся педагоги о прочном усвоении знаний. – Тула, 1973. – С. 64-79.

3. Константинов Н.А. и др. История педагогики: Учебник для пед. интов / Н.А.Константинов, Е.Н.Медынский, М.Ф.Шабаева. – 5-е изд., доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1982 – 448 с.

4. Майорова О.Е. Лев Николаевич Толстой – Биография. – М. : Проспект, 2008. – 256 с.

5. Педагогические идеи и практика Л.Н.Толстого [Текст] / Гончаров Н.К. // Гончаров Н.К. Историко-педагогические очерки. – М., 1963. – С. 194-218.

6. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения. – М., 1989. – 544 с.

7. Шацкий С.Т. Толстой-педагог. Педагогические соч. : В 4-х т. - М., 1964, Т. 3. – С. 215-241.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК: 373.3

Дядченко О.В.

Автор визначає проблеми та перспективи формування академічної мобільності майбутніх учителів іноземної мови, підкреслює, що у процесі її формування актуалізується низка проблем. По-перше, ні викладачі, ні студенти часто не мають уявлення про проблему академічної мобільності і тому не зацікавлені в її формуванні. По-друге, існує суперечність між результатами освіти сучасного випускника педагогічного вузу та вимогами до академічно мобільної особистості. По-третє, на сьогоднішній день існує лише незначна кількість навчальних курсів з відповідним методичним забезпеченням, спрямованим на розкриття проблеми академічної мобільності взагалі і формування її як особистісної характеристики, зокрема. По-четверте, різні дослідження виявляють

неоднозначне трактування самого поняття «академічна мобільність».

Ключові слова: мобільність, академічна мобільність, майбутні вчителі іноземної мови.

Автор определяет проблемы и перспективы формирования академической мобильности будущих учителей иностранного языка, подчеркивает, что в процессе ее формирования актуализируется ряд проблем. Во-первых, ни преподаватели, ни студенты часто не имеют представления о проблеме академической мобильности и поэтому не заинтересованы в ее формировании. Во-вторых, существует противоречие между результатами образования современного выпускника педагогического вуза и требованиями к академически мобильной личности. В-третьих, на сегодняшний день существуют лишь незначительное количество учебных курсов с соответствующим методическим обеспечением, направленным на раскрытие проблемы академической мобильности вообще и формирование ее как личностной характеристики, в частности. В-четвертых, различные исследования выявляют неоднозначную трактовку самого понятия «академическая мобильность».

Ключевые слова: мобильность, академическая мобильность, будущие учителя иностранного языка.

The author identifies the problems and prospects of forming academic mobility future foreign language teachers, said that in the process of its formation is updated several problems. First, neither teachers nor students are often unaware of the problem of academic mobility and therefore are not interested in its development. Second, there is a contradiction between the results of the graduate education of modern pedagogical university and academic mobility requirements of the individual. Third, at present there are only a small number of training courses with the appropriate methodological support aimed at solving the problem of academic mobility in general and its formation as a personal characteristic, in particular. Fourth, various studies reveal a mixed interpretation of the concept of «academic mobility».

Keywords: mobility, academic mobility, future teachers of foreign languages.

Актуальність проблеми. Сьогодні розвиток вищої освіти все з більшою інтенсивністю відбувається демократичним шляхом, що пов'язано насамперед із вступом у Болонський процес. Болонська декларація закликає до розширення академічної мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, менеджерів освіти та дослідників. Все це, безсумнівно, вимагає перебудови змісту освіти, реформування системи вищої освіти, зміни освітніх програм, курсів і підвищення вимог до випускників вищих навчальних закладів.

Аналіз актуальності проблеми призводить до необхідності вирішення суперечностей між: усвідомленою необхідністю розвитку академічної мобіль-

ності для успішної інтеграції в загальноєвропейський освітній простір і відсутністю в педагогічній науці розробленої сутності категорії академічної мобільності та умов її розвитку; потребою студентів у становленні та розвитку академічної мобільності в освітньому процесі вузу і відсутністю достатніх умов для подібного розвитку в освітній практиці; потребою в конкурентоспроможному фахівцеві на ринку праці та відсутністю спрямованості професійної підготовки студентів педагогічного вузу на проектування власної освітньої та професійної діяльності відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти та ринку праці; сучасними тенденціями до розвитку системи безперервної професійної освіти і пріоритетом лише одного компонента цієї системи (формальної освіти).

Виявлені суперечності дозволили сформулювати проблему дослідження: які умови сприятимуть становленню та розвитку академічної мобільності майбутніх учителів іноземної мови і яка ефективність механізмів реалізації даних умов в освітній практиці.

Ступінь розробленості проблеми. Мобільність як філософську категорію розглянуто в працях Е. Дюркгейма, П. Сорокіна; як соціальне явище дану якість досліджено К. Беляєвою, В. Богословською, Л. Зновенко. Психолого-педагогічний аспект формування професійної мобільності розкрито в дослідженнях Л. Амірової, Л. Горюнової, О. Львова. Проблеми теорії і методики професійної освіти охарактеризовано в роботах Н. Булінського, Г. Бухарової, О. Деркача, В. Кузнецова, С. Матушкіна, О. Ткаченко. Положення особистісного утворення представлено в роботах Н. Альохіна, Є. Бондаревського, Ю. Кулоткіна, А. Маслоу, В. Серікова. Проблеми формування та розвитку професійно-особистісних якостей сучасних фахівців описано в працях В. Болотова, В. Євстратова, А. Тряпціна. Розвиток лінгвокомунікативних умінь і професійно-орієнтованих навичок у навчанні іноземної мови описано в роботах А. Зайченко, М. Крапівіної, Т. Мінакової, В. Тьомкіна.

Мета статті полягає в формулюванні проблем і визначенні перспектив формування академічної мобільності майбутніх учителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. У процесі формування академічної мобільності майбутніх учителів іноземної мови актуалізується низка проблем. По-перше, ні викладачі, ні студенти часто не мають уявлення про проблему академічної мобільності і тому не зацікавлені в її формуванні. По-друге, існує суперечність між результатами освіти сучасного випускника педагогічного вузу та вимогами до академічно мобільної особистості, яка, за словами В. Байденко, повинна вміти здобувати нові знання, володіти комп'ютерними методами збору, зберігання й обробки інформації, знати один або кілька іноземних мов і володіти новітніми технологіями вирішення професійних завдань і проблем. По-третє, на сьогоднішній день існує лише незначна кількість навчальних курсів з відповідним методичним забезпеченням, спрямованим на розкриття проблеми академічної мобільності взагалі (Л. Зновенко, А. Кропотченко, В. Філіппов, В. Чістохвалов) і формування її як особистісної характеристики, зокрема. По-четверте, різні дослідження виявляють неоднозначне трактування самого поняття «академічна мобільність» [2].

На нашу думку, такі проблеми є наслідком непорозуміння значущості академічної мобільності для майбутнього фахівця в умовах сучасного світоуст-

рою і необхідності її формування в процесі професійної підготовки у ВНЗ. Особливо для такого фахівця, як майбутній учитель, який частіше за інших учителів-предметників має справу з іноземною мовою, завдяки чому здатний швидко й ефективно реагувати на мінливі умови освітнього простору та вимоги методичної системи навчання, бути мобільним. Аналіз наукових джерел показав, що проблема формування особистості з новими характеристиками розробляється в особистісно-орієнтованій педагогіці і вирішується в науці в різних аспектах. Важливе значення для розкриття теми дослідження мають праці, присвячені загальній теорії особистості, Б. Ананьєва, Т. Артем'євої, Л. Виготського, а також публікації вітчизняних і зарубіжних авторів з питань самоактуалізації, особистісного зростання і саморозвитку (К. Вазіні, М. Бородіна, О. Леонтьєв, К. Хорні).

На початку XXI століття академічна мобільність все ще нерідко розглядається як загрозна стабільності, стійкому розвитку національного університету – не тільки в країнах Східної Європи. Однак сьогодні, мабуть, можна говорити про зміну характеру ставлення до академічної мобільності, про перехід від розгляду її як загрози до аналізу як неминучого явища, що суттєво впливає на розвиток світу університету, інтеграційних процесів у ньому. У цьому світі все більш затребуваними стають уміння коректно конструювати комунікації, вибудовувати діалоги, партнерські відносини на основі адекватного бачення іншого, себе через іншого і ситуації в цілому.

Мобільність (від лат. *mobilis* – рухливий – рухливість, пересування, переміщення) відтворювалася в світі університету на всіх стадіях його існування.

Ймовірно, можна говорити про академічну мобільність і як про різновид соціальної мобільності, тобто про переміщення учасників академічного процесу не у фізичному просторі, але лише «в просторі соціальних, економічних, культурних, політичних взаємовідносин і взаємозв'язків». Однак використання в мові поняття «академічна мобільність» скоріше вимагає визнати, що воно вживається, коли мова йде про міграції, переміщення зі зміною місця проживання.

В академічному світі (це словосполучення майже скрізь у світі тотожне за змістом виразу «світ університету») міграційна мобільність здійснювалася і здійснюється і студентами, і дослідниками-викладачами, і навіть цілими школами (Франкфуртська школа) і університетами (польський Львівський університет переселився до Вроцлава). Останні приклади відображають залежність людей і структур університетського світу від соціально-політичної, ідеологічної, соціально-психологічної та економічної ситуації в суспільстві. Академічна мобільність нерідко в історії була вимушеною реакцією на соціальну трансформацію, свідомим кроком виходу з відносин (М. Бриньов) [1].

Успішному розвитку академічної мобільності студентів педагогічного вишу та майбутніх учителів іноземної мови сприяє реалізація низки умов, заданих нормативними документами Болонського процесу та процесом реформування вищої педагогічної освіти. Механізмом реалізації названих умов є проектування індивідуального освітнього маршруту студента, проектування професійної діяльності та розвиток особистісного утворення майбутніх педагогів. У процесі вибору професії педагога, слідування індивідуальним освітнім мар-

штрутом при навчанні в педагогічному вузів, становлення професійної діяльності провідну роль відіграють такі чинники:

1). мобільність обраної професії, а, отже, необхідність безперервного руху і готовності до змін індивідуальної освітньої траєкторії;

2). свідомо активність і самостійність студента, що є базисом у забезпеченні мобільності;

3). індивідуально-особистісний компонент професійної освіти майбутніх педагогів.

Ключовими підходами у формуванні академічної мобільності майбутніх учителів іноземної мови є: системний, особистісно-діяльнісний, культурологічний. Системний підхід, зумовлений тим, що дослідження спрямоване на вивчення складноорганізованих об'єктів (Б. Гершунський, В. Загвязинський, Т. Львіна, Н. Кузьміна). Теорія функціональних систем послужила базою для аналізу категорії академічної мобільності, головною рисою якої є динамічність і «мобільність» (П. Анохін, Н. Кузьміна).

У логіці особистісно-діялісного підходу до дослідження освітніх систем академічна мобільність розглядається як компонент системи освіти, що дозволяє проектувати розвиток особистості в освітньому процесі через збагачення, перетворення суб'єктивного досвіду, а діяльність особистості спрямована на формування власного індивідуального освітнього маршруту в певних об'єктивних умовах на основі вже сформованої системи цінностей (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Б. Ананьєв, А. Маслоу, К. Рокжерс, І. Якиманська, В. Сагатовський, В. Серіков, В. Сластьонін).

Культурологічний підхід обумовлений необхідністю обізнаності майбутніх учителів іноземної мови з країнознавчим компонентом, культурою народів-носіїв іноземної мови.

Довготривала політична й економічна нестабільність, низький рівень життя і проблеми, пов'язані зі здоров'ям нації, не можуть бути привабливими для студентів з інших країн, і в першу чергу, з Європи, США, Канади, Японії [3]. В умовах, коли найбільш підготовлені й ініціативні українські студенти виїжджають на навчання і стажування в далеке і близьке зарубіжжя, українські вузи поповнюються вкрай слабо підготовленими і не мотивованими на навчання студентами з країн Африки, Азії, Близького Сходу, що породжує серйозні проблеми для освітньої системи України, знижує рівень якості навчання. Найбільш привабливими для навчання країнами наші студенти вважають США, Великобританію, Францію, Австралію, Канаду, останніми роками посилюється інтерес до Японії, Туреччини, скандинавських країн. Особливий інтерес для українських студентів представляє Росія, що створює сприятливі умови для вихідців з країн СНД (позаконкурсний прийом, безкоштовне навчання). Як правило, студенти, які виїжджають на навчання за кордон, вчать там за програмами бакалаврату або магістратури, отримують дослідну ступінь PhD і далеко не завжди прагнуть повернутися в рідні пенати. Традиційно мобільних студентів поділяють на три групи:

- організована: студенти відправляються в «організований тур», а не здійснюють індивідуальний туризм;

- спонсована: студенти отримують грант або стипендію, яка покриває всі витрати або їх частину;

• тимчасова: студенти їдуть на певний період в інший освітній заклад, після чого повертаються в рідний навчальний заклад.

Найбільший інтерес до того, щоб залишитися в країні навчання на постійне проживання, проявляють студенти першої й особливо другої групи.

Незважаючи на те, що спроби реформування освіти в Україні поки що не приносять відчутних результатів і процес зниження якості підготовки в наших навчальних закладах набуває все більш загрозливого характеру, ми як і раніше зберігаємо досить високий рівень якості наших випускників, які, виїжджаючи за кордон, порівняно легко вирішують питання працевлаштування безпосередньо за фахом. Звичайно, реалізація все ще потужного інтелектуального потенціалу українських студентів і випускників вищої школи всередині своєї країни багато в чому залежить від політики держави, від її відношення і до питань працевлаштування молоді, забезпечення для неї гідного матеріального добробуту. У тій же ситуації, яка має місце в Україні на даний момент, країна може позбутися значної частини найбільш енергійних та інтелектуально підготовлених молодих людей. Безумовно, така мобільність вкрай негативно позначиться на ситуації в нашому суспільстві, оскільки чим більше в країні освічених людей, тим більше в неї шансів посісти гідне місце у світовому рейтингу держав. Не випадково саме рівень освіченості населення в єдності з таким показником, як тривалість життя, визначений ЮНЕСКО як головний критерій прогресивного розвитку історично конкретного суспільства.

Висновки. Таким чином, академічна мобільність в трактуванні найважливіших документів Болонського процесу (Прага-2001, Берлін-2003, Берлін-2005, Лондон-2007, Левен / Лувен-ла-Нев -28-9 квітня 2009 р.), націлена на формування єдиного європейського простору вищої освіти (ЄПВО), для України має дещо односторонній характер.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці й реалізації в навчально-виховному процесі вищої школи оптимальної моделі формування академічної мобільності студентів-гуманітаріїв.

Література

1. Бринев Н. С. Академическая мобильность студентов как фактор развития процесса интернационализации образования / Н. С. Бринев. — Омск, 2004. — С. 31—34.
2. Зновенко Л. В. Развитие академической мобильности студентов педагогического вуза в условиях непрерывного образования : дис. ... канд. пед. наук / Л. В. Зновенко. — Омск, 2008. — 246 с.
3. К европейскому пространству высшего образования : Коммюнике встречи европейских министров, отвечающих за высшее образование (Прага, 19 мая 2001 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://accred.kgsu.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=91&Item=39. — Заглавие с экрана.